

Bebyggelselämningar

Målbild efter föryngringsavverkning

Bebyggelselämningar och andra tillhörande lämningsstrukturer är fria från kör- och markskador och täckande ris. Inga träd växer på eller i direkt närhet till lämningarna, med undantag av ett till bebyggelsen tillhörande biologiskt kulturarv. Rätt placerade kulturstubbar!

Bebyggelselämningar

är rester efter fäbodrar, torp och gårdar av olika slag med tillhörande husgrunder efter bonings- och uthus. Andra lämningstyper kan vara rester efter jordkällare, ängslador, sommarladugårdar samt byggnader efter olika verksamheter som skogs-, bergsbruk och renskötsel. Spåren vi ser idag är ofta knutna till mer varaktiga byggnadskonstruktioner, från medeltid och framåt, med sten som grund. De vanligaste bebyggelselämningarna härrör från 17- och 1800-tal och har ibland varit i bruk in på 1900-talet.

Hur ser de ut

Byggnader kan ha olika form, struktur och funktion, vara enskilt placerade eller i grupp. Vanligen syns av boningshuset en överväxt hög efter den raserade murstocken. Inte sällan finns även en stensatt källardel/grop, en trappsten eller de större hörnstenarna i grunden. I bebyggelselämningar ingår oftast tomt, trädgård, gårdsplan eller tun.

Var är de placerade

Bebyggelselämningar finns i hela landet. Historiken kring äldre byggnader, dess lämningsstrukturer och storlek, skiljer sig till viss del geografiskt inom Sverige. Placeringen i landskapet bygger ofta på äldre tiders möjligheter till utkomst. OBS! Torp och fäbodrar kan vara fornlämningar. Långt ifrån alla är registrerade.

Signalfunktion – Vad kan jag hitta mer

I anslutning till lämningarna finns inte sällan övergivna åkrar, röjningsrösen, stenmurar och stenröjda ytor. Vidare kan finnas brunn eller kallkälla, väg, stig och fägata. På och omkring bebyggelsen kan även ett biologiskt kulturarv vara bevarat; gamla kulturväxter, vård- och fruktträd samt buskar, t ex syren.

Målbild	Enstaka bebyggelse lämning, med el. utan gårdstun/tomt¹	Yttäckande bebyggelse lämningar (flera), med tillhörande gårdstun/tomt¹	Angränsande mindre åkerytor² med ev. tillhörande odlingsspår
Förröjning	Träd som växer på synliga lämningsstrukturer röjs bort och riset avlägsnas. Växtlighet tillhörande det biologiska kulturarvet som växer mellan synliga lämningar sparas. Ris kan lämnas på åkeryta.		
Föryngringsavverkning	Alla träd huggs bort och riset avlägsnas. Undvik körning på/intill lämningar. Vid behov av körning på/nära lämningar risas körvägen väl och därefter avlägsnas om möjligt risbädden, om det kan ske utan att skador uppstår. Undvik basvägar genom sammanhängande lämningssmiljöer. Träd med kulturhistoriska värden, t ex hamlade- eller vårdträd kvarlämnas. Hamling kan med fördel ske för att minska risken för omkullblåsning. Övriga naturvärdesträd tas bort om de riskerar att skada lämningar. Den kapade delen lämnas som naturvård på lämplig plats i beståndet.		Synliga lämningsstrukturer, t ex stenmur, terrasskant, åkerhak och enskilda odlingsrösen hålls fria från träd, ris och körning. Träd med kulturhistoriska eller mycket höga biologiska värden kan kvarlämnas intill stenmur/odlingsröse. På öppna ytor bör övriga naturvärdesträd sparas.
Kulturstubbar	Markeras med lämpligt antal kulturstubbar som ställs 2–5 m utanför lämningens yttre kant.	Sammanhängande lämningssmiljö, t ex nära varandra liggande bebyggelse lämningar och gårdstun, markeras med lämpligt antal kulturstubbar, ca 2–5 m utanför området. Separat belägna lämningar markeras enskilt.	Linjeobjekt såsom åkerhak och stenmurar markeras med kulturstubbar nära intill sträckningen. Punktobjekt markeras med lämpligt antal kulturstubbar 2-5 m utanför.
Markberedning och plantering	Ingen markberedning och plantering. Rätt placerade kulturstubbar fungerar som hänsynsgräns. Saknas dessa, eller är felaktigt placerade, gäller ca 5 m avstånd från lämningens yttre kant. Inkludera sammanhängande lämningssmiljö, t ex område med bebyggelse lämningar som ligger nära varandra och gårdstun (se bild).		Åkerytan kan planteras men inte på synliga lämningsstrukturer. Föryngras gärna utan markberedning.
Röjning och gallring	Lämningar hålls fria från träd och ris ³ . För körning gäller detsamma som vid föryngringsavverkning (se ovan). Närmast utanför lämning eller lämningssområde gynnas löv.		Synliga lämningsstrukturer (se exempel ovan) hålls fria från träd, ris och körning.
Passerande av stenmur	Välj i första hand alternativa vägar, annars använd befintliga eller tidigare passager. Vid behov av passage använd trasigt parti och bygg på med ris/virke för att begränsa tryckskador. Som ett sista alternativ kan, efter dialog med Skogsstyrelsen, en öppning/breddning i stenmuren göras. Avlägsna ris/virke i efterhand (om möjligt).		

¹ Tunet är bebyggelsemiljöns hjärta och avskiljs oftast genom avvikande växtlighet, markens profil, stenmur el. liknande.

Saknas tydlig avgränsning av tun hålls ett avstånd till bebyggelse på ca 10 meter, där kulturstubbarna placeras.

² För angränsande stora områden med odlingslämningar se målbild för odlingsspår/röjningsrösen!

³ Området mellan lämningsstrukturerna, t ex tunet/gårdstomten, kan om det är stort röjas och gallras som vanligt - gynna löv.

För mer information om hur du arbetar med forn- och kulturlämningar:

Branschgemensamma riktlinjer är framtagna av skogsbruket och Skogforsk. Gå in på: www.skogforsk.se för att läsa mer.

! OBS. Fornlämningsklassade lämningar behandlas enligt länsstyrelsens beslut!

